

Olsztyn, 2015. 04. 19

dr hab. Paweł Janiszewski, prof. UWM
Katedra Hodowli Zwierząt Futerkowych i Łowiectwa,
Wydział Bioinżynierii Zwierząt
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr. Jacka Maślanki pt. „*Dynamika liczebności i zagęszczenie populacji jelenia europejskiego (Cervus elaphus L.) w Puszczy Niepołomickiej*”, wykonanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Bogusława Bobka, w Zakładzie Ekologii, Badań Łowieckich i Ekoturystyki Wydziału Geograficzno-Biologicznego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Jeleń europejski (*Cervus elaphus*) jest jednym z ważniejszych krajowych gatunków ssaków parzystokopytnych poddanych gospodarowaniu łowieckiemu. Jego liczebność w skali kraju jest oceniana wg GUS na około 220 tysięcy osobników, a pozyskanie wynosi ponad 70 tysięcy zwierząt. Jednocześnie, w ostatnich latach, obserwuje się stały wzrost jego liczebności.

Rozmieszczenie tego gatunku w Polsce, a tym samym i pozyskanie, jest nierównomierne. Największe pozyskanie występuje w województwach: zachodniopomorskim i opolskim, natomiast najmniejsze m.in. w: świętokrzyskim i mazowieckim,

Podstawą racjonalnego gospodarowania gatunkami łownymi jest określenie jego liczebności i zagęszczenia, które byłoby obciążone jak najmniejszym błędem statystycznym.

Niewłaściwe określenie struktury przestrzennej populacji jeleni może lokalnie skutkować niekorzystnymi efektami, zarówno ekologicznymi, jak i gospodarczymi. Liczebność zwierzyny musi być bowiem dostosowana do jakości łowisk, panujących warunków bytowania, możliwości migracyjnych zwierząt oraz do wielu innych czynników środowiskowych i antropogenicznych.

Z tych też powodów uważam, że temat badawczy podjęty przez mgr. Jacka Maślankę jest merytorycznie uzasadniony, istotny w obecnych realiach gospodarki łowieckiej oraz o znacznym potencjale aplikacyjnym.

Ocena formalna i merytoryczna pracy

Przedłożona do oceny rozprawa doktorska jest zwięzłym opracowaniem, liczącym łącznie 48 stron komputeropisu, o strukturze typowej dla dysertacji doktorskich. Praca ta składa się z ośmiu oznaczonych numerycznie rozdziałów, wymienionych w **Spisie treści** jako: 1. „Wstęp”, 2. „Teren badań”, 3. „Materiał i metody”, 4. „Wyniki”, 5. „Dyskusja”, 6. „Wnioski”, 7. „Literatura” oraz 8. „Tabele i ryciny”. Dodatkowo, na początku pracy zamieszczono Abstrakt i słowa kluczowe w języku polskim.

Autor w rozdziale „**Wstęp**” przedstawia m.in. dane liczbowe związane z występowaniem jelenia szlachetnego w Europie oraz na terenie naszego kraju. Porusza także zagadnienie ewentualnych konsekwencji, mogących zaistnieć w przypadku niekontrolowanego wzrostu liczebności populacji.

Mgr Jacek Maślanka, kończąc ten rozdział omówieniem zagadnień związanych z szacowaniem liczebności jelenia stawia także hipotezę poddaną weryfikacji w dalszej części pracy, a którą sformułował, w następujący sposób:

„Liczebność jeleni na terenie Puszczy Niepołomickiej jest wyższa niż liczebność populacji tego gatunku podawana w planach łowieckich przez Nadleśnictwo Niepołomice”.

Myślę, że Autor w tym istotnym stwierdzeniu powinien napisać bardziej szczegółowo - o jakie plany łowieckie Nadleśnictwa Niepołomice mu chodziło i za jaki okres.

W kolejnym rozdziale, zatytułowanym „**Teren badań**”, Autor przedstawia bardzo szczegółową charakterystykę Puszczy Niepołomickiej, opisując kolejno: położenie, klimat, hydrologię, geologię i gleby, florę, faunę, formy ochrony przyrody, gospodarkę leśną, gospodarkę łowiecką oraz turystykę rekreacyjną prowadzoną na tym obszarze.

Szkoda, że w tak obszernym tekstowo rozdziale, obejmującym łącznie ponad 7 stron, informacje dotyczące gospodarki łowieckiej zajmują zaledwie 16 wersów, a część poświęcona gospodarce leśnej obejmuje tylko 1 stronę.

W przeciwieństwie do możliwości rozbudowania ww. dwóch podrozdziałów, część innych akapitów bądź stwierdzeń pochodzących z literatury mogłaby zostać, moim zdaniem, pominięta lub skrócona. Przykładem tego może być informacja z przed prawie pół wieku dotycząca odkrycia melanistycznej mutacji nornicy rudej na terenie Puszczy Niepołomickiej.

Trzeci rozdział został w Spisie treści nazwany przez Autora „Materiał i metody”, natomiast w dalszej części pracy widnieje jako: „Metodyka prac i materiał”. Powinno to zostać ujednolicone, a moim zdaniem bardziej prawidłowa jest nazwa wymieniona jako pierwsza.

Rozdział ten zawarty jest na dwóch i pół stronach przedstawionej do oceny pracy.

Mgr Jacek Maślanka we właściwy i jasny sposób opisuje metody przeprowadzonych prac terenowych, na które składały się tropienia na liniowych transektach (w roku 2011 i 2013) oraz tzw. pędzenia pasów taksacyjnych, w 2012 roku. Autor stosunkowo dokładnie wyjaśnił metody prac pozwalające uzyskać wiarygodne dane terenowe, które poddał analizie statystycznej w dalszej części pracy. Zastosowane metody statystyczne także nie budzą zastrzeżeń.

Informacje o metodach badawczych zostały w pracy uzupełnione dwoma rysunkami, zamieszczonymi na stronach 46 i 47.

W rozdziale **czwartym - Wyniki**, który został podzielony dodatkowo na cztery podrozdziały, mgr Jacek Maślanka prezentuje i omawia wyniki badań własnych. Poza słownym opisem i interpretacją wyników Autor zamieszcza na końcu pracy także tabele z danymi liczbowymi.

Wyniki są opisane w sposób jasny oraz stanowiący odpowiedni i logiczny ciąg myślowy. Język, jakim posługuje się Autor omawiając wyniki badań, jest typowy i charakterystyczny dla prac naukowych.

W rozdziale tym nie stwierdziłem istotnych pomyłek lub nieścisłości merytorycznych, a zauważone przeze mnie błędy nie umniejszają wartości danych uzyskanych w badaniach.

Przykładowo, w tabelach 1, 2, 5 i 6 Autor podaje, że łączna długość transektów, na których prowadzono tropienia wynosiła 41,8 km, natomiast w opisie metod badawczych (na stronie 13) jest podana długość 41,9 km.

Część informacji podanych przy opisie tabel dotyczących wyników mogłaby zostać także zamieszczona w rozdziale poświęconym metodom badawczym. Uważam, że dokładne informacje, kiedy były prowadzone prace terenowe (dzień i miesiąc), powinny być także podane we wspomnianym rozdziale.

Kolejna część dysertacji doktorskiej mgr. Jacka Maślanki to **Dyskusja**. Autor na 5 stronach tekstu porównuje wyniki uzyskane w badaniach własnych do wcześniejszych i tematycznie spójnych wyników, uzyskanych przez innych autorów. Wykorzystuje do tego 10 pozycji literatury krajowej oraz zagranicznej.

Mimo stosunkowo trudnego zagadnienia badawczego, jakim z pewnością jest szacowanie liczebności oraz dynamika populacji zwierząt dziko żyjących, Doktorant z zadania przedyskutowania uzyskanych wyników wywiązał się stosunkowo dobrze. Potwierdził tym samym opanowanie merytoryczne wspomnianego zagadnienia.

Doktorant, omawiany rozdział kończy stwierdzeniem, iż:

„... w trakcie wykonanych trzyletnich badań pozytywnie zweryfikowano hipotezę badawczą zaniżania liczebności jeleni na tym terenie przez Nadleśnictwo Niepołomice”.

Tym samym dokonuje On podsumowania celu prowadzenia prac badawczych, jaki został postawiony na stronie 4 ocenianej dysertacji.

W kolejnym rozdziale, zatytułowanym „**Wnioski**” – mgr Jacek Maślanka sformułował 3 punkty, które mogą mieć znaczenie aplikacyjne. Dotyczą one zarówno oceny gospodarowania populacją jelenia na terenie badań, jak i zawierają wskazówki dotyczące szacowania jego liczebności.

Jednak ze względu na to, że nie w pełni, moim zdaniem, korelują bezpośrednio z tematyką badawczą i uzyskanymi wynikami, sugerowałbym, aby rozdział ten nazwać nieco inaczej, np. „Podsumowanie i wnioski”.

Rozdział VII ocenianej rozprawy doktorskiej to „**Spis literatury**”, składający się z 98 pozycji krajowych i zagranicznych. Zawarte są tam zarówno publikacje oryginalne, monografie naukowe, artykuły popularne, jak również materiały i doniesienia konferencyjne. Świadczyć to może o dużym zaangażowaniu Doktoranta w poszukiwaniu różnorodnych materiałów literaturowych.

Publikacje anglojęzyczne stanowią około 35% wszystkich wymienionych w spisie.

Niestety, spośród 98 pozycji literatury wymienionych w omawianej części pracy nie wszystkie publikacje zostały wykorzystane i zacytowane we wcześniejszych jej rozdziałach.

Niejednolity jest także sposób zamieszczania danych bibliograficznych w spisie oraz cytowania w pracy, a czego przykłady wyszczególnione zostały w dalszej części recenzji.

Uwagi o charakterze ogólnym i edytorskim

W trakcie analizowania przedłożonego mi maszynopisu zauważyłem kilka różnorodnych pomyłek i błędów edytorskich, które z obowiązku Recenzenta chciałbym wymienić, kierując się głównie podniesieniem wartości technicznej pracy oraz w celu ułatwienia Autorowi przygotowania jej do opublikowania.

- W spisie treści, rozdział III został nazwany „Materiał i metody”, natomiast na stronie 14 jego tytuł to „Metodyka prac i materiał”. Należy to ujednolicić.
- Nazwy podrozdziałów 1, 2 i 3 w Wynikach różnią się w Spisie treści i we właściwej części pracy. Podobnie jest z nazwą drugiego podrozdziału Dyskusji.
- Pomyłona jest numeracji stron w Spisie treści, poczynając od strony 12.
- Zacytowane w pracy następujące pozycje literatury: Ward 2008 (strona 2), Borkowski 2011 (strona 2), Szpetkowski 2005 (strona 5), Ćwikowa 1981 (strona 7), Ćwikowa 1984 (strona 7), Wysoki 2009 (strona 7), Świdorski 2012 (strona 7), Janiszewski 2010 (strona 24) powinny zostać przedstawione w tekście w inny sposób, gdyż są to publikacje napisane przez więcej niż jednego autora.
- Na stronie 4 Autor napisał, że „*W pracy założono testowanie następującej hipotezy*”. Uważam, że bardziej poprawne jest sformułowanie „*zweryfikowanie hipotezy*”, a nie testowanie.
- W rozdziale Dyskusja (strona 22, 6 i 7 wers od góry) Autor omyłkowo napisał, iż porównuje ze sobą dane dwukrotnie dotyczące roku 2012, zamiast 2013.
- Czy nazwa podrozdziału 3 w Dyskusji: „*Gospodarka łowiecka populacji jelenia w Puszczy Niepołomickiej*” jest właściwa? Czy raczej powinna ona brzmieć „*Gospodarka łowiecka populacją jelenia....*”? Myślę, że jest to tylko pomyłka stylistyczna.

Inne, niewielkie uwagi oraz drobniejsze niedociągnięcia techniczne, stylistyczne, interpunkcyjne, bądź innego rodzaju zostały zaznaczone w maszynopisie i w razie konieczności zostaną one udostępnione Autorowi do wglądu.

Powyższe uwagi, nie wpływają na wartość merytoryczną recenzowanej rozprawy doktorskiej, a podejrzewam, że wynikają albo z pośpiechu podczas pisania pracy, albo z niedoświadczenia edytorskiego.

Podsumowując, przedstawiona do oceny rozprawa doktorska mgr. Jacka Maślanki napisana jest w sposób prawidłowy, poprawną polszczyzną, ma charakter oryginalnej pracy naukowej i wnosi nowe elementy poznawcze z zakresu racjonalnej gospodarki łowieckiej realizowanej w populacjach jelenia szlachetnego.

Wyniki prezentowanych w pracy badań należy uznać za wartościowe, zarówno dla nauki, jak i praktyki łowieckiej. Badania zrealizowane z sukcesem przez Autora, w świetle obecnych zmian legislacyjnych dotyczących gospodarki łowieckiej, w tym m.in. szkód powodowanych przez zwierzynę, są aktualne i potrzebne.

Reasumując stwierdzam, że oceniana praca odpowiada wymogom stawianym rozprawom doktorskim w ustawie z dnia 14. marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule naukowym z zakresu sztuki (Dz. U. Nr 65, poz.59, Dz. U. z 2005 nr 164, poz. 1365 oraz Dz. U. z 2011 r. nr 84, poz. 455). Dlatego też, przedstawiam Wysokiej Radzie Wydziału Geograficzno-Biologicznego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie wniosek o dopuszczenie mgr. Jacka Maślanki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. Paweł Janiszewski, prof. UWM

